

Základy diagnostiky a aplikace metod behaviorální změny

Mgr. Kateřina Chrapková, BCBA

Brno 2022

Přehled témat

- Identifikace posílení
- Hodnocení preferencí
- Asistence při individuálním hodnocení dovedností
- Asistence při hodnocení funkce chování

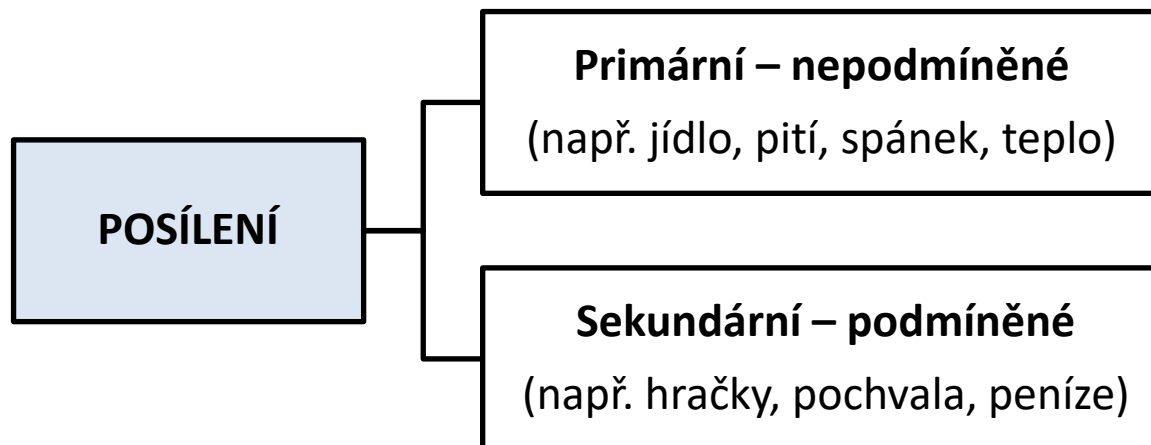
Tento tréninkový program vychází ze seznamu úloh RBT (RBT Task List) a je navrhnut tak, aby splňoval požadavky 40 hodinového tréninku nezbytného k certifikaci RBT. Tento program je poskytován nezávisle na BACB.

Copyright Kateřina Chrapková, 2022. Materiály slouží pouze pro účely výuky kurzu RBT.

Identifikace posílení

- ÚSPĚŠNÉ UČENÍ je závislé na ÚČINNÉM POSÍLENÍ
- Posílení je u každé osoby INDIVIDUÁLNÍ
- Posílení bývá DOČASENÉ. Může se měnit s denní dobou, ročním obdobím, věkem, v závislosti na konkrétní motivaci
- U osob s mentálním postižením je mnohdy těžší posílení identifikovat (podmíněné posílení nemusí mít vysokou hodnotu)

Pozitivní a negativní posílení

- Posílení je změna v prostředí (stimul/událost), která následuje **PO** určitém chování
- Posílení **ZVYŠUJE** pravděpodobnost výskytu určitého chování v budoucnu v podobné situaci

POZITIVNÍ POSÍLENÍ	Stimul je přidán 	Zvyšuje frekvenci chování
NEGATIVNÍ POSÍLENÍ	Stimul je odebrán 	Zvyšuje frekvenci chování

Otázky

Mezi primární (nepodmíněné) posílení patří

- a) Pochvala
- b) Jídlo
- c) Peníze
- d) Tablet

Negativním posílením

- a) Je forma trestu
- b) Snižuje frekvenci chování
- c) Zvyšuje frekvenci chování
- d) Následuje před chováním

Identifikace posílení ve dvou krocích

1. HODNOCENÍ PREFERENCÍ
(Preference assessment)

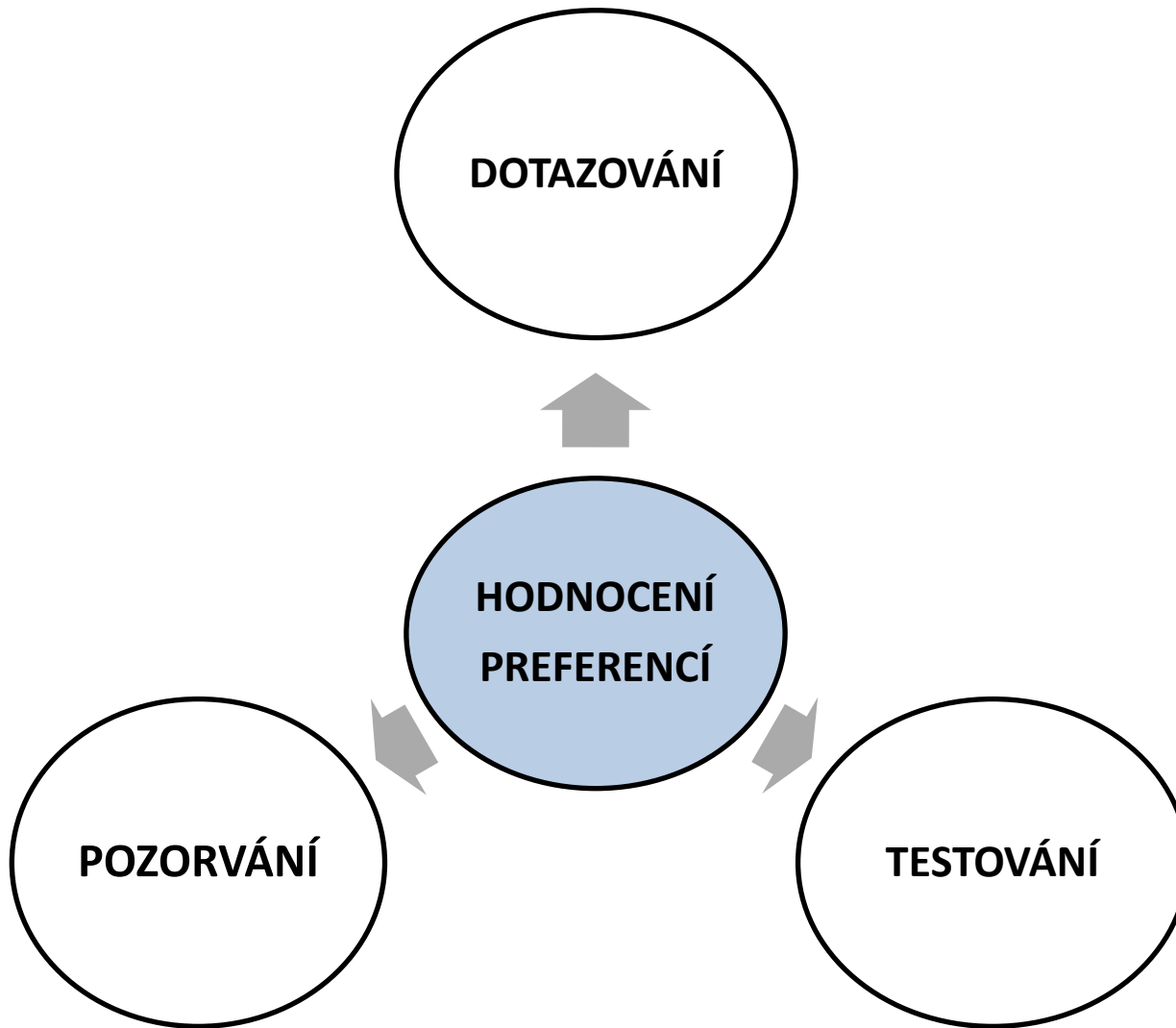
2. IDENTIFIKACE POSÍLENÍ
(Reinforcer assessment)

Hodnocení preferencí

- Identifikace preferovaných předmětů či aktivit, které MOHOU sloužit jako posílení
- (!) Preferovaný předmět NEMUSÍ mít automaticky funkci posílením
- (!) Preference jsou PŘECHODNÉ. To co bylo včera posílením nemusí být posílením dnes
- Preference se mohou měnit s denní dobou, ročním obdobím, s věkem, v závislosti na konkrétní motivaci, atd.

3 základní druhy hodnocení preferencí

Hodnocení preferencí - dotazování

- **ROZHOVOR** s klientem, rodinným příslušníkem nebo pečující osobou (např. ošetřovatelem, asistentem, učitelem)
- **DOTAZNÍK** vyplňuje klient nebo pečující osoba

Výhody: jednoduchá a nenákladná administrace

Nevýhody: subjektivní, ne příliš spolehlivé informace

Hodnocení preferencí – pozorování

(Free operant observation)

1. Přirozené pozorování (*naturalistic observation*)

- Pozorovatel nezasahuje do prostředí
- Může být falešně negativní (student si vybere 1 předmět po dlouhou dobu)

Příklad: pozorování dítěte při denních aktivitách, při hře na hřišti, při výuce, apod.

2. Vytvořené pozorování (*contrived observation*)

- Pozorovatel prostředí upravuje dle záměru pozorování

Příklad: při pozorování hry v pokoji pozorovatel rozloží hračky, které po určité době vymění za jiné. Sleduje jaké předměty dítě zajímají, jak dlouho si s nimi hraje, jakým způsobem s nimi manipuluje, apod.

Výhody: Objektivní informace vycházející z přímého pozorování

Nevýhody: Časová náročnost, omezený počet stimulů

https://www.youtube.com/watch?v=GA_6-zmAQbA&index=7&list=PLXFqaanf1VpTh49MU0w8q28Wpi8bNLAsB

https://www.youtube.com/watch?v=GA_6-zmAQbA&index=7&list=PLXFqaanf1VpTh49MU0w8q28Wpi8bNLAsB

Hodnocení preferencí – testování

(Trial based method)

1. Preference jednotlivého předmět (*Single stimuli*)

- Studentovi nabídneme různé předměty postupně (1 předmět)
- 1 předmět je prezentován několikrát (např. 10x)
- Pozorujeme trvání interakce, kolikrát byl předmět vybrán (hierarchie)
- Vhodné pro studenty, kteří mají problém s výběrem

Výhody: Jednoduchá administrace, velké množství stimulů

Nevýhody: může být falešně pozitivní

Příklad: stimuly - vizuální, taktilní, zvukové, kinetické, vibrační, požitelné (jídlo, pití), aj.

1. Preference jednotlivého předmět - příklad

- **Modelína** – vybraná 3x z 10 příležitostí = NEJMÉNĚ PREFEROVANÝ PŘEDMĚT

- **Vlak** – vybraný 5x z 10 příležitostí = 2. NEJPREFEROVANĚJŠÍ PŘEDMĚT

- **Dětský telefon** – vybraný 10x z 10 příležitostí = NEJPREFEROVANĚJŠÍ PŘEDMĚT

Hodnocení preferencí – testování

(Trial based method)

2. Preference předmětu nabídnutého v páru (*Paired stimuli*)

- Také termín - *forced-choice preference assessment*
- Studentovi nabídneme vždy 2 předměty zároveň
- Všechny nabízené předměty se v páru prostřídají
- Vzniká hierarchie preferencí (nejčastěji vybraný předmět)

Výhody: přesnější preference než *Single stimuli*

Nevýhody: časová náročnost

<https://www.youtube.com/watch?v=CnBraS9rmz4>

Hodnocení preferencí – testování

3. Preference předmětu mezi více stimuly (*Multiple stimuli*)

- Studentovi nabídneme více předmětů najednou (3 a více)
 - Vzniká hierarchie preferencí
- a) **Více předmětů bez náhrady** - *Multiple stimulus without replacement (MSWO)*
- Vybraný předmět není nahrazen
 - Pole je promícháno po každém výběru

https://www.youtube.com/watch?v=PQtb_5FvU1A

- b) **Více předmětů s náhradou** - *Multiple stimulus with replacement (MSW)*
- Vybraný předmět zůstává v poli. Ostatní nevybrané předměty jsou nahrazeny

<https://www.youtube.com/watch?v=3vOwlU-K-qk>

Výhoda: objektivní informace, prezentace velkého množství stimulů

Nevýhoda: časová náročnost, preference se často mění

Otázky

Preferenční hodnocení identifikuje

- a) Posílení
- b) Preferovaný předmět
- c) Preferovanou dovednost
- d) A a B

Preferovaný předmět má automaticky funkci posílení

- a) Ano
- b) Ne

Otázky

Mezi metody hodnocení preferencí NEPATŘÍ

- a) Pozorování
- b) Rozhovor
- c) Funkční analýza
- d) Testování

Examinátor dítěti nabízí různé druhy stimulů a zaznamenává si, který předmět si dítě vybere nejčastěji. Examinátor provádí

- a) Preferenční hodnocení formou testování
- b) Preferenční hodnocení formou pozorování
- c) Hodnocení posílení formou testování
- d) Preferenční hodnocení formou rozhovoru

Asistence při individuálním hodnocení dovedností

- U každého jednotlivce se hodnotí individuální dovednosti dle aktuální potřeby (sebeobsluha, sociální dovednosti, akademické dovednosti, komunikace, apod.)
- RBT provádí přímé hodnocení dovedností pod vedením supervizora

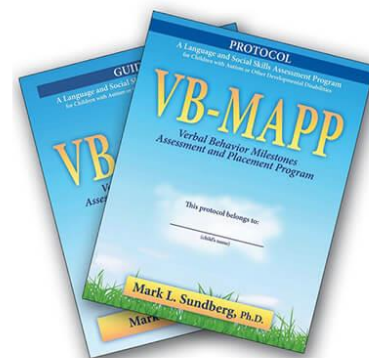
Forma hodnocení

- **Dotazníky**
- **Pozorování** , např. při administraci VB-MAPP – volná hra, vokalizace, sociální interakce
- **Přímé testování**, např. při administraci VB-MAPP – popisná slovní zásoba („Co to je?“), receptivní složka řeči („Kde je...?“)

Hodnotící nástroje

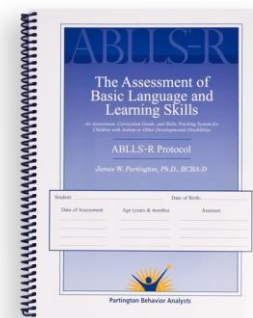
VB-MAPP (*Verbal Behavior Milestones Assessment and Placement Program*), Mark Sundberg

Hodnotící profil vychází z aplikované behaviorální analýzy (ABA) s důrazem na analýzu verbálního chování.

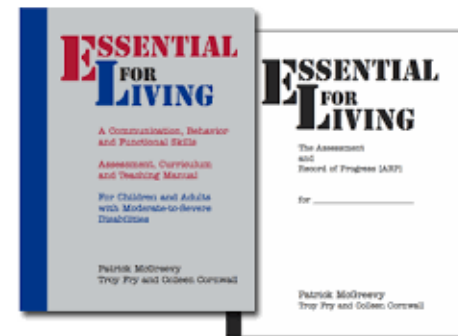
ABLS (*The Assessment of Basic Language and Learning Skills*), James W. Partington

- Koresponduje s vývojovými milníky VB-MAPP. Dovednosti jsou hodnoceny podrobněji.

EFL (Essentials for living), Patric McGreevy

- Hodnotící profil pro komunikaci, chování a funkční dovednosti. Vhodné pro osoby se středně těžkým a těžkým postižením.

Asistence při hodnocení funkce chování

4 funkce problémového chování

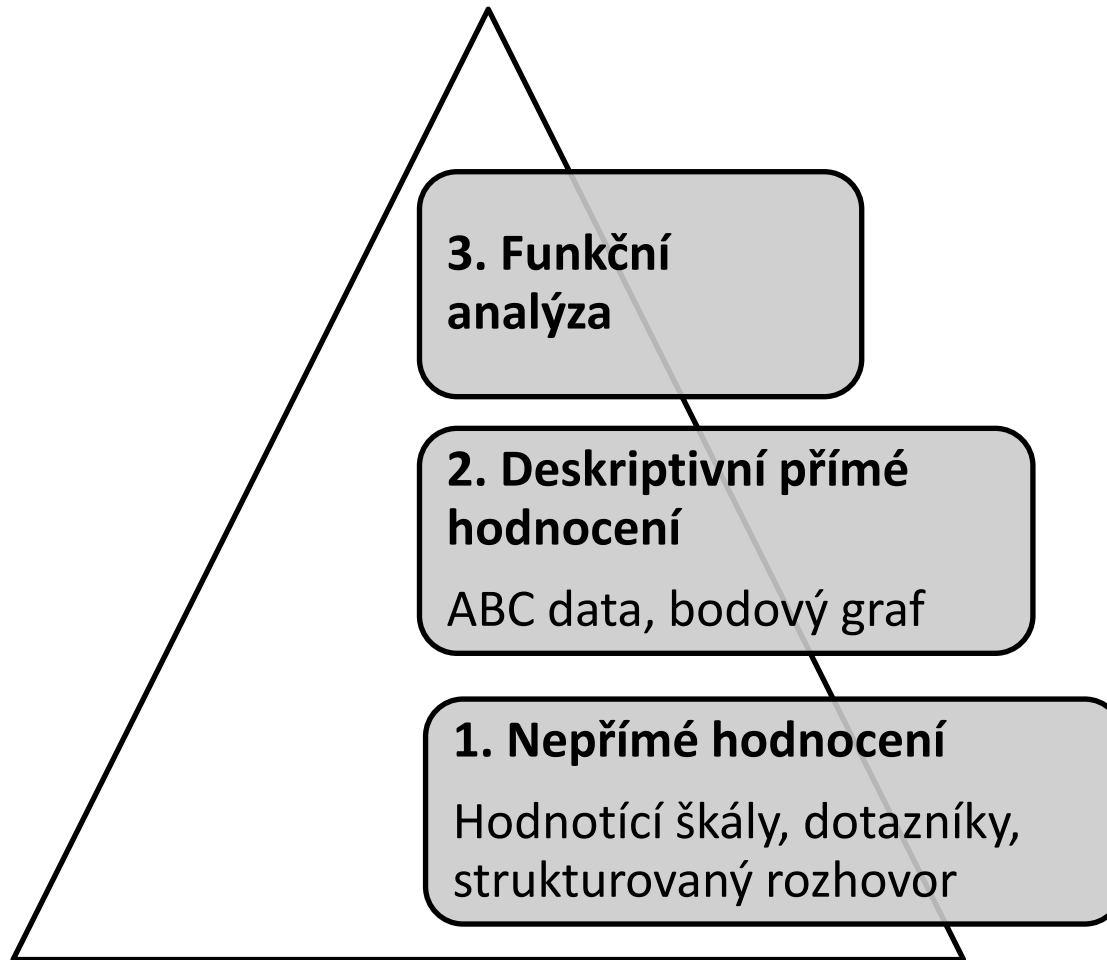
POZORNOST

ÚNIK/
ODDÁLENÍ POŽADAVKU

PŘÍSTUP K POSÍLENÍ

SENZORICKÁ STIMULACE

Metody hodnocení funkce chování

Nepřímé hodnocení

- Informace o chování se získávají z dotazníku, hodnotící škály nebo strukturovaného rozhovoru s rodičem, pečující osobou, učitelem, apod.
- Tato forma hodnocení se používá v kombinaci s deskriptivním přímým pozorováním a/nebo funkční analýzou
- Data získaná z nepřímého hodnocení nejsou dostatečná k určení hypotézy funkce chování

Deskriptivní přímé hodnocení

- Přímé POZOROVÁNÍ a POPIS chování
(ABC data, bodový graf)
 1. Co se stalo PŘED chováním
(čas, popis prostředí/aktivity, přítomné osoby, atd.)
 2. Popis chování (topografie, trvání, frekvence)
 3. Co se stalo PO chování

A
ANTECEDENT
(*antecedent*)

B
CHOVÁNÍ
(*behavior*)

C
KONSEKVENT
(*consequence*)

ABC Data

Jméno		Datum: _____ Čas: _____
Antecedent (příčina)	Chování	Důsledek
☐ Přerušení/Přemístění	☐ Pláč	☐ Fyzické/verbální vedení ke splnění požadavku (3 požadavky bez PCH)
☐ Řeklo se "NE"/zamítnutý přístup k odměně	☐ Kňourání	☐ Ignorování problémového chování ☐ Nenabízet jiné alternativy
☐ Požadavek během aktivity	☐ Křik	☐ Procedura počítání a mandování
☐ Požadavek během ITT	☐ Házení sebou o zem	☐ Blokovat přístup k posilnění
☐ Motivace je vysoká, ale manduje nevhodně (prob. chování)	☐ Braní věcí (vytrhávání)	☐ Zamítnout přístup k posilnění a fyzické/verbální vedení ke splnění požadavku ☐ (3 požadavky bez PCH)
☐ Z ničeho nic (MO nejasná)	☐ Útěk	☐ Nedovolit únik z aktivity ☐ (únik dát na vyhasnutí)
☐ Automatické posilnění má vysokou hodnotu (sebestimulace)	☐ Házení věcmi	
Jiné: _____	☐ Bouchání	☐ jiné
	☐ Kopání	☐ Doba trvání: _____
	☐ Jiné	

ABC FORMULÁŘ

Jméno studenta: _____

Datum/ čas	PROSŘEDÍ (kde, kdo, jak, s čím)	ANTECEDENT (PŘÍČINA) (co následovalo těsně před problémovým chováním)	CHOVÁNÍ (Popis chování, co dítě dělalo)	DŮSLEDEK (Co následovalo těsně po chování)	Doba trvání

Otázky

Pro identifikaci funkce chování je důležité znát

- a) Antecedent
- b) Chování
- c) Konsekvant
- d) A, B a C

Pro identifikaci určitého vzorce chování je vhodné využít

- a) Bodový graf
- b) ABA data
- c) ABC data
- d) Koláčový graf

Zdroje

- BEHAVIOR ANALYST CERTIFICATION BOARD®. *Registered Behavior Technician (RBT) Task List* [online]. The Behavior Analyst Certification Board®, Inc. (BACB®), 2017 [cit. 2017-10-11]. Dostupné z: <https://www.bacb.com/rbt/rbt-task-list/>
- COOPER, HERON, HEWARD. *Applied Behavior Analysis*. Second Edition. Pearson, 2014. ISBN 978-1-292-02321-2.
- FISHER, W., C. PIAZZA and H. ROANE. *Handbook of Applied Behavior Analysis*. Reprint edition (2014). New York: Guilford Press, 2011. ISBN 978-1-4625-1338-3.